

■ Дайте відповіді на запитання

1. Які слова, однозначні чи багатозначні, є характерною ознакою термінів?
2. Яка особливість вживання багатозначних слів у текстах офіційно ділового та наукового стилів?
3. Поясніть, чому суржик для мови становить серйозну небезпеку?
4. Що таке калькування?
5. Чому потрібно бути уважним при вживанні міжмовних омонімів?
6. Чи завжди при перекладі з російської мови багатозначні слова в українській мові відтворюються багатозначним словом? Наведіть приклади.
7. Яка типова помилка при вживанні паронімів?
Чи можуть пароніми поєднуватись антонімічними, синонімічними зв'язками? Доведіть.
8. Яка особливість вживання синонімів у діловому документі?
9. До чого може призвести нерозрізнення значень паронімів, синонімів?
10. Яка роль домінанти у синонімічному ряду?
11. Чи завжди відносні синоніми можуть бути взаємозамінними?
12. Розкажіть про правила користування словниками синонімів, паронімів.
13. Складіть короткий словник синонімів, паронімів, що використовуються у вашій професії.

13. Запам'ятайте українські відповідники російських словосполучень, що допоможуть уникнути калькування.

**Словник російсько-українських відповідників,
який застерігає від калькування у діловій сфері**

Російська мова

*Бросаться в глаза
В двух словах
В конце концов
В порядке исключения
В противном случае
Ввести закон в силу
Ввести запрет (на что-то)
Взыскать неустойку
Вы правы
Вынести благодарность
Выписка из протокола
Денежные средства
Добиваться расположения (чьего)
Добро пожаловать!
Зайти в тупик
Круглый год*

Українська мова

*Впадати в око (в очі, у вічі)
Кількома словами
Врешті-решт, зрештою
Як виняток
інакше
Надати чинності законові
Заборонити (щось)
Стягнути недотримку
Ви маєте рацію
Оголосити подяку
Витяг з протоколу
Кошти
Запобігати ласки (в кого)
Ласкаво запрошуємо!
Зайти у безвихідь
Цілий рік*

Крупные недостатки
На мой взгляд
На протяжении года
На ступень выше
Нанесённые убытки
Наносить вред
Не в состоянии решить
Неотложное дело
Несопоставимые цифры
Общими силами

Отменить решение
Пара слов
По возможности быстрее
Повестка дня
Получить отказ
Пользоваться успехом
Понести потери
Поступили предложения
Прийти к убеждению
Принести вред
Принимать участие
Приложить усилия
Приступаем к обсуждению
Приятного аппетита!
Произносить речь
Сеть предприятий
Склоняться к предложению
Текущность кадров
Тормозить реформы
Ужесточить требования

Значні недоліки
На мою думку, як на мене
Протягом (упродовж) року
На щабель вище
Завдані збитки
Завдавати шкоди
Неспроможний вирішити
Нагальна справа
Непорівнянні цифри
Спільно, гуртом, спільними
зусиллями
Скасувати рішення
Кілька слів
Якогого швидше
Порядок денний
Дістати відмову
Мати успіх
Зазнати втрат
Надійшли пропозиції
Переконатися
Завдати шкоди
Брати участь
Докласти зусиль
Розпочинаємо обговорення
Смачного!
Виголошувати промову
Мережа підприємств
Погоджуватись з пропозицією
Плинність кадрів
Гальмувати реформи
Посилити вимоги

■ Завдання і вправи

СИНОНІМИ

1. Утворіть синонімічні ряди від слів:

Знати _____
Поважний _____
Діло _____

2. Доберіть синоніми до слів:

Характерний - _____
Авторитетний - _____

Акуратний - _____
Кваліфікований - _____
Активний - _____
Тактовний - _____

3. Зробіть правильний вибір синонімів до поданих термінів

Інвестиції	шкода, втрата, занепад
Аргумент	випадок, непорозуміння
Економія	відшкодування
Збиток	вкладення коштів
Ідентичний	терміновий, спішний
Компенсація	заощадження
Пріоритет	рівність
Паритет	перевага, першість
Екстрений	однаковий, тотожний
Інцидент	підстава, мотив, доказ
Мешкати	вітчизна
Інструкція	побачення
Зустріч	жити
Батьківщина	пам'ятка

4. Визначте сферу функціонування поданих синонімів

Дескриптивний – описовий, усюди, скрізь, бібліотека – книгозбірня, горизонт – обрій, гарний – файний, синець – фінгал, відсоток – процент, імунітет – несприйнятливість, зустріч – стріча-побачення-рандеву; автомобіль – машина – авто – чортопхайка; де-юре – формально – на папері – юридично.

5. Складіть речення з поданими синонімами.. Визначте їх відмінності у відмінках значення та стилістичні особливості.

Безумовний – безоглядний - беззастережний; інструкція - пам'ятка; гарантія – запевнення – за порука; ажіотаж – гарячка – лихоманка – бум; бракороб – хаптурник – партач; ознаки – симптоми ; інцидент – пригода – випадок.

6. Продовжити синонімічний ряд. Запам'ятайте відповідники:

Адекватний – рівний ,
Ефектний – вирашаний ,
Рентабельний – вигідний ,
Стимулювати – заохочувати ,
Диференціювати – розрізняти ,
Концентрувати – зосереджувати ,

7. Доберіть синоніми до поданих слів. Визначте функціонально-стилістичну характеристику синонімів.

Аналізувати, дохідний, авторитет, безкультур'я, етнографія, керування, жбурляти, звітувати, пособляти, осатанілий, поцупити, авіатор.

8. Зі слів, поданих у дужках, виберіть те, яке, на вашу думку, є найдоцільнішим у конкретному реченні.

Головуючий (*відчинив, відкрив, розкрив, розгорнув*) чергове засідання профспілкових зборів. Сьогодні по телебаченню виступатиме (*нинішній, чинний, діючий, теперішній, існуючий*) міністр культури і туризму України. Я (*рахую, вважаю, гадаю*), що проект заходу з нагоди Дня міста затвердять. (*Відношення, відносини, взаємини, стосунки*) цих двох керівників складалися протягом кількох років. Безперечно, що ці два факти не можна (*зв'язувати, пов'язувати, з'єднувати, поєднувати*). Зазначену суму треба негайно (*перерахувати, перевести, переказати, передати*) на наш розрахунковий рахунок. У цих документах (*зустрічаються, трапляються, попадаються*) грубі граматичні помилки. (*Уздовж, на протязі, уподовж, протягом, упродовж*) усієї подорожі нас жодного разу не потурбували. На адресу будинку культури (*прийшло, поступило, надійшло, прибуло*) термінове повідомлення. В університеті я (*одержав, здобув, отримав, набув, дістав*) вищу освіту.

9. Перепишіть, зі слів, поданих у дужках, виберіть те, яке є найдоцільнішим і правильним у конкретному словосполученні.

(Звільняти, вивільняти) кошти; (усувати, звільняти) від посади; (звільняти, виключати) з інституту; (усувати, ліквідувати) помилки; (видаляти, усувати, вилучати) з тексту; (залічувати, зараховувати) учнем; (зарахувати, призначити) на посаду; (призначити, домовлятися про) зустріч; (забезпечувати, запевняти, гарантувати) права.

10. Замініть синоніми стрижневим словом, яке є носієм основного значення, спільного для всього синонімічного ряду, використовуючи слова з довідки

Ощадливість, бережливість -
Хотіння, жадання, прагнення -
Цінність, значущість, ціна, значення -
Притаманний, характерний -
Злагоджений, одностайний -
Неодмінний, неухильний, неминучий -
Спеціаліст, професіонал, майстер -
Поліпшувати, підвищувати -

Довідка: властивий, обов'язковий, фахівець, вартість, бажання, економії, дружний, удосконалювати, експеримент

11. Згрупуйте слова за синонімічними рядами

Рахування, абсолютний, безпідставний, випадок, відмінність, різниця, лічба, випадковість, необґрунтований, пригода, відхилення, несхожість, недоказовий, голослівний, несхожість, інцидент, числення, повний, невмотивований, неаргументований, подія.

12. Зі словника синонімів української мови випишіть 5 груп слів-синонімів, що стосуються Вашої майбутньої професії.

13. До поданих слів доберіть антоніми.

Стабілізація , задоволення, розподіл, дія, аргументи, монополізація, присутні, таємне голосування, велика кількість присутніх, повний протокол, відкрите засідання, до початку року, призначити збори, розпочати обговорення, суттєві зауваження, завдяки активності учасників

14. Доберіть антоніми до поданих слів

Присутні _____

Таємне голосування _____

Взяти на себе повноваження _____

Позитивний відгук _____

Повний протокол _____

Відкрите засідання _____

До початку року _____

Призначити збори _____

Розпочати обговорення _____

ПАРОНІМИ

1. Нормативним є вживання таких словосполучень:

А) телерадіомовна кампанія, виборча компанія, весела компанія, посівна кампанія;

Б) телерадіомовна кампанія, виборча кампанія, весела компанія, посівна компанія;

В) телерадіомовна компанія, виборча кампанія, весела компанія, посівна кампанія.

2. Поясніть значення нижчеподаних слів. Складіть з ними речення

Адрес –адреса. Адресат – адресант. Мешканець-житель. Відділ – відділення. Об'єднання – об'єднання. Громадський – громадянський. Авторитетний – авторитарний. Професійний – професіональний. Інформативний – інформаційний. Музикальний – музичний. Особовий – особистий. Упроваджувати – запроваджувати.

3. Як правильно сказати?

Комісія авторитарна чи авторитетна? Внески акціонерні чи акціонерські? Операції банкові чи банківські? Передача землі безплатна чи безоплатна? Відношення між людьми чи відносини між людьми? Право виборне чи виборче? Виголошувати чи оголошувати промову? Виключати чи вимикати мікрофон? Думка громадська чи громадянська? Декваліфікація чи дискваліфікація викладача? Дільниця виборна чи виборча? Здатна чи здібна до навчання? Показник чи показчик успіхів?

**4.Визначте помилки у словосполученнях у використанні паронімів.
Виправте їх і запишіть правильний варіант**

Олійна барва, симфонія фарб; будинок посольства, будівля книги; відділ міліції, відділення кадрів; військовий потенціал, воєнний оркестр; гармонічний голос, гармонійний слух.

5.Усуньте помилки, допущені в результаті змішування паронімів.

Абонементи телефонної станції отримали інформацію про нові тарифи. З нагоди ювілею Правденкові Віталію Григоровичу вручили вітальну адресу. В архіві інституту зібрано 86 тисяч негативів пам'ятників архітектури. Значна увага у роботі зі студентами повинна наділятися професійною орієнтацією. На річному вокзалі після ремонту відкрито кафе. Конфіскація майна може бути застосована винятково за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Я завжди вважав вашого керівника тактичною і винахідницькою людиною.

6.Перекладіть словосполучення українською мовою. Перевірте за словником правильність вибору паронімів.

Домашний адрес – поздравительный адрес; дружеский визит – дружный коллектив ; первоочередная задача – математические задачи; натянутые отношения – отношения равенства ; книжный магазин – книжные выражения; музыкальный слух – музыкальное общество; документы в личном деле – личные привязанности ; способный ребенок – способный на все; тактичный руководитель – тактический прием.

7.По групуйте слова, що в дужках , з паронімами

Виголошувати	Проголошувати	Оголошувати
(наказ, доповідь, незалежність, порядок денний, подяка, промова, вирок, розпорядження)		

Показник	Покажчик
(культура, дорога, економічний, температура, алфавітний, прогрес, цифровий, слова)	

Споживний	Споживацький	Споживчий
(товариство, гриби, інтереси, психологія, властивості, товари, кооперація, ставлення)		

8. Складіть словосполучення з поданими іменниками і прикметниками, дієсловами

1. *Округ/округа*: автономний, мальовничий, військовий, виборчий, промисловий, навколишній
2. *Адрес/ адреса*: домашній, службовий, вітальний, тимчасовий, підписаний, поштовий
3. *Білет/квиток*: вхідний, проїзний, екзаменаційний, кредитний, партійний
4. *Девіз/девiза*: підписаний, політичний, гучний, оплачений, рахунковий, виголошений.
5. *Ділянка/ діляниця* : виборча, вулиці, будівельна, землі
6. *Кар'єр/кар'єра*: артистичний, піщаний, відкритий, стрімкий, занедбаний, гранітний
7. *Напря́м/ напрямок*: діяльності, вітру, руху, поглядів
8. *Особа/ особистість*: талановита, третя, творча, офіційна, стороння
9. *Пам'ятка / пам'ятник*: Т.Шевченку, літератури, архітектури
10. *Стан/ становище*: службове, санітарний, внутрішнє, матеріальне, справ, речей, твердий, скрутне, рівноправне.
11. *Воєнний/ військовий*: трибунал, тактика, обов'язок, стрій, промисловість, події, навчання, присяга.
12. *Діловий/ діловитий*: вигляд, лист, вираз обличчя, пропозиція, папери.
13. *Корисливий/ корисний*: продукт, людина, чоловік, мета, час, вантаж.
14. *Робочий/ робітничий*: одяг, клуб, клас, час, день, план.
15. *Тактовні/ тактичні* : слухачі, зауваження, навчання, випробування
16. *Вибирати/ обирати*: на посаду, з багатьох
17. *Розкрити/ розгорнути/ розплющити*: часопис, очі, книжку
18. *Відчинити, відімкнути, відкоркувати*: пляшку, замок, двері, ворота.
19. *Любити/ полюблять/кохати*: дівчину, матір, Батьківщину, читати, суніці
20. *Перевести/переказати*: через дорогу, гроші на рахунок, зміст розмови, час, стрілки годинника

9. Перепишіть речення, вибравши з дужок правильний варіант слова.

1. В акціонерному товаристві посада голови (виборна, виборча).
2. Студенти нашої групи охоче виконували (громадянські, громадські доручення).
3. Мій товариш працює в туристичній (компанії, кампанії).
4. Ця земельна (діляниця, ділянка) передана у власність громадянам.
5. Ми повинні дотримуватись не лише правил, але й знати (виключення, винятки) з них.
6. Для проведення перевірки було створено (авторитарну, авторитетну) комісію.
7. У нашому місті багато (пам'яток, пам'ятників) архітектури.

ОМОНІМИ

Термінологія: омоніми (омографи, омофони, омоформи), багатозначні слова

1. З'ясуйте за словником : подані слова багатозначні чи омоніми:

Додаток, агент, акт, блок, виконавець, відділ, відношення, громада, гриф, застава, заступник, кошти, термін, облік, штат, гармонія, графік.

4. Вкажіть той варіант, у якому правильно сполучуються омонімічні слова.

А) відкрити рахунок, відкрити двері, відкрити очі;

Б) відкрити газ; відкрити засідання; відкрити Америку;

А) проводити засідання; проводити на пенсію; проводити час;

Б) проводити заняття; проводити справу; проводити друзів.

А) приймати у спадок, приймати рішення, приймати участь;

Б) приймати замовлення; приймати бій; приймати справи.

5. Поясніть значення слів-омонімів

Мета - _____ Мета - _____

Проспект - _____ Проспект - _____

Акція - _____ Акція - _____

Застава - _____ Застава _____